

Notat #2

Befolkningens uddannelsesniveau i Hovedstadsområdet 2008-2018

Høgni Kalsø Hansen* & Lars Winther**

Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning

Sektion for geografi

Københavns Universitet

*hh@ign.ku.dk

**lw@ign.ku.dk

Januar 2019

Introduktion

I en økonomi, der er præget af virksomheders evne til at levere innovation og serviceydelser med et højt vidensniveau, er arbejdskraftens kompetencer et vigtigt element. Derfor bliver befolkningens uddannelsesniveau og uddannelsesnivealets udvikling er vigtigt for at forstå, hvilke muligheder regionen har i forhold til at skabe gode rammer for erhvervsudvikling og fremme lokale virksomheders konkurrenceevne.

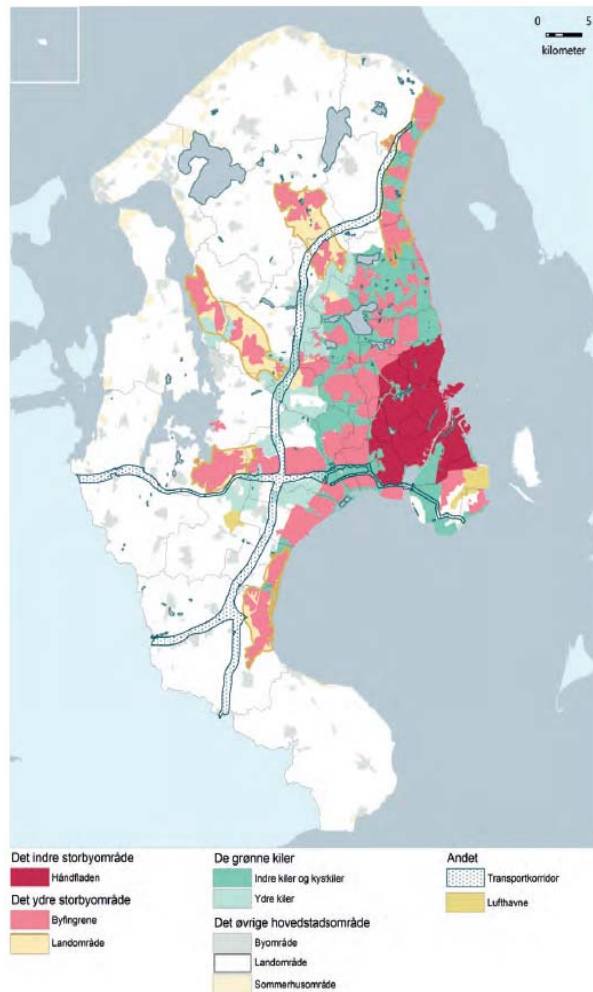
Notat nummer 2 omhandler befolkningens uddannelsesniveau i Hovedstadsområdet. Dette notat er et deskriptivt notat, som er tænkt til at pege på geografiske strukturer og udviklingsmønstre, der vil være interessante at analysere mere dybdegående i fremtiden. De 4 notater fokuserer henholdsvis på demografi, uddannelse, erhvervsstruktur og beskæftigelse. De åbenlyse relationer mellem disse kategorier bliver dog ikke behandlet i de 4 individuelle notater, velvidende at de er indbyrdes afhængige. Som grundlag for notatet anvendes data fra planinfo.dk, som er offentlige tilgængelige, med mindre andet fremgår.

En gennemgående fortælling om perioden efter krisen i 2008 og frem til 2018 er, at en ændret urbanisering er observeret i Hovedstadsområdet. Efter en lang periode med afindustrialisering, suburbanisering, omdannelse og økonomisk krise især i de centrale dele af København, begyndte byen en genrejsning fra starten af 1990'erne og frem til krisen i 2008. En genrejsning, som også var en transformation fra industriby til vidensby med de udfordringer, som det har medført herunder dilemmaet mellem velfærdsby og konkurrenceby (Andersen & Winther, 2010). Det var ikke kun en genrejsning af de centrale dele af storbyregionen, men også en fortsat fremkomst og omdannelse af de ydre dele af storbyregionen, hvor nye borgere flyttede til og nye erhverv opstod. Perioden inden krisen havde således to spor i Hovedstadsområdet: en udvikling og vækst i de centrale dele og en fysisk spredning af omdannelse og vækst til at inkludere selv periurban-områder (Hansen & Winther, 2012). De fire notater, som beskæftiger sig med Hovedstadsområdets økonomisk geografiske strukturer og ændringer siden krisen, peger i en anden retning af urbaniseringen af København. Urbaniseringen fortsætter fra 2008 og Hovedstadsområdet har stigende befolkning og flere beskæftigede efter bopæl og arbejdssted, men urbaniseringen er blevet mere geografisk ulig. Det er især håndfladen, det indre storbyområde, som oplever fremgang, mens resten af Hovedstadsområdet oplever en mere moderat befolkningsvækst, erhvervmæssig omstilling og tab af beskæftigelse, dog med en vis variation – der er f.eks. mindre byer i det øvrige hovedstadsområde som oplever vækst. Generelt er der dog en klar tendens til centralisering i de centrale dele (Bothe et al., 2018).

Hovedstadsområdet

I den videnskabelige litteratur er Hovedstadsområdet, håndfladen og fingrene defineret med variation mellem studier og over tid bl.a. før og efter strukturreformen. I dette notat defineres Hovedstadsområdet på baggrund af Fingerplan 2017, 2013, 2007 – se kort 1.

Kort 1. Fingerplanens struktur

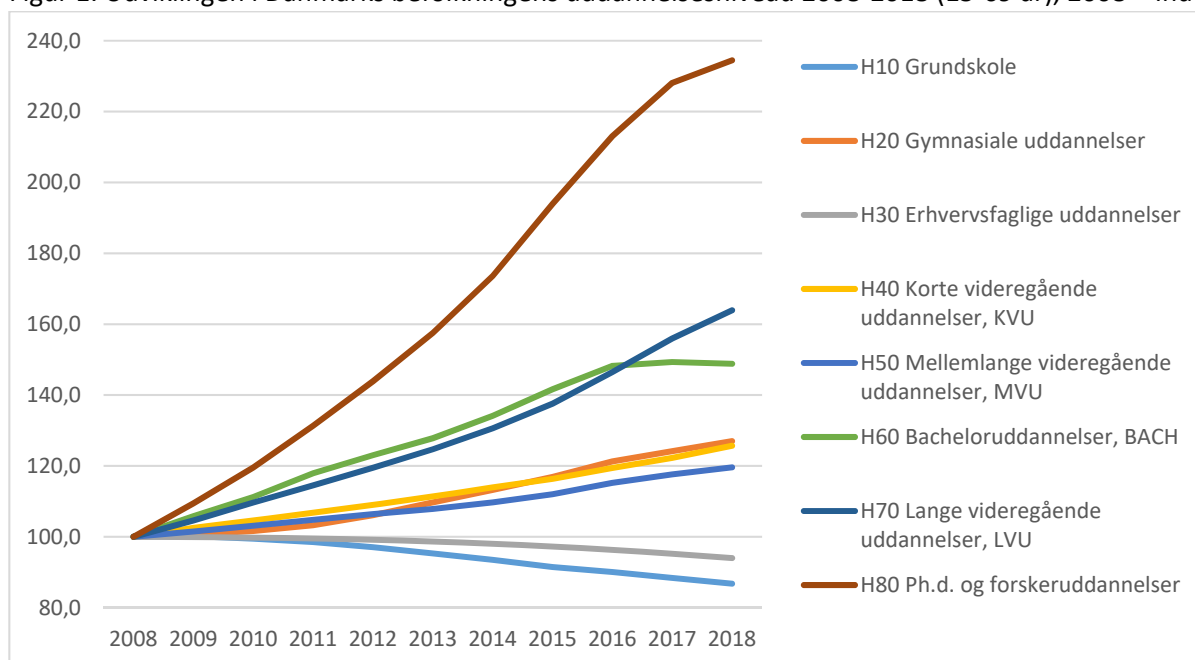

Befolkningens uddannelsesniveau 2008-2018

Overgangen mod en vidensøkonomi er veldokumenteret i den vestlige verden såvel som i Danmark (Hansen & Winther, 2010, 2012). Den videns-baserede økonomi har flere konsekvenser for, hvordan økonomien struktureres og påvirkes. En vigtig ressource i dette er arbejdskraften og dens kompetencer. I dette notat er det netop ændringerne arbejdskraftens kompetencer, der kortlægges som et input til at forstå Hovedstadsområdet udvikling. Der kan være stor forskel på, hvor folk bor og hvor de arbejder. Data der gennemgås i dette notat, refererer til befolkningens bopæl.

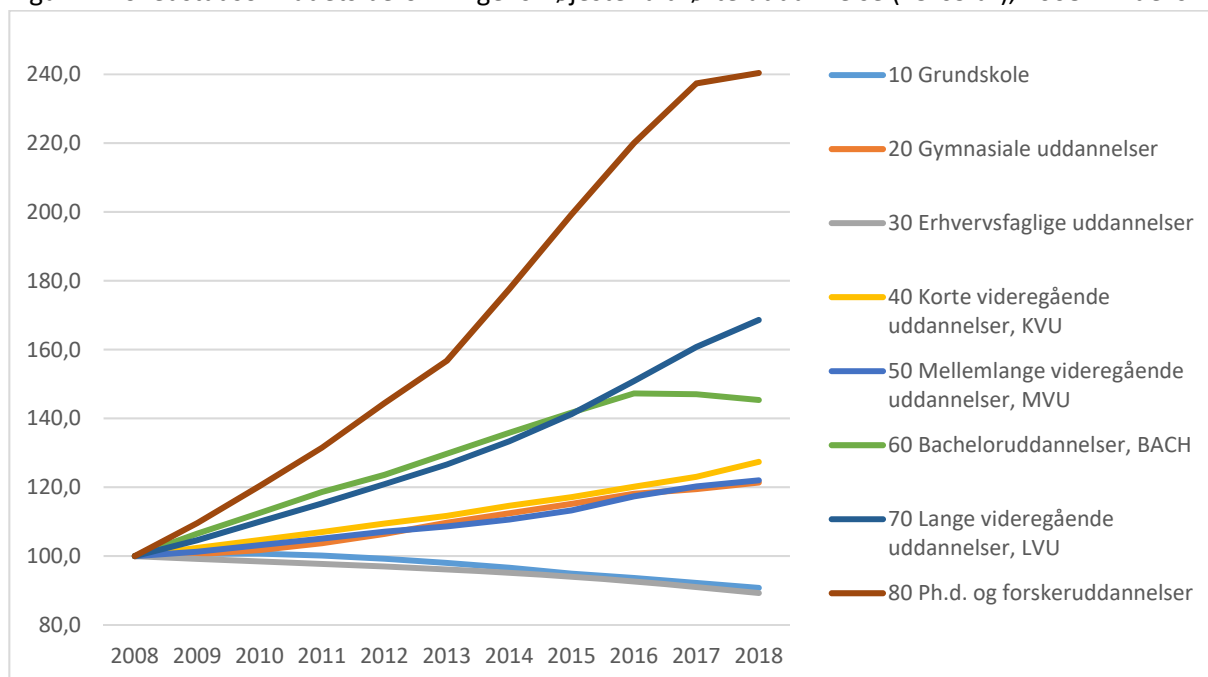
Befolkningens uddannelsesniveau har været generelt stigende over de seneste mange årtier. Figur 1 viser udviklingen i uddannelseskategorierne det samlede Hovedstadsområde. Som det fremgår, er folk med grundskole og erhvervsfaglige uddannelser de eneste to kategorier, der har oplevet en tilbagegang i perioden. Alle andre har oplevet en fremgang. Specielt kategorien af personer med ph.d. og forskeruddannelser er steget kraftigt i perioden, men gruppens andel i det samlede billede er dog relativt begrænset.

Figur 1. Udviklingen i Danmarks befolkningens uddannelsesniveau 2008-2018 (15-69 år), 2008 = Indeks 100

Figur 1 viser udviklingen i Danmarks befolkningens uddannelsesniveau i perioden 2008-2018. Tallene kan sammenlignes med Figur 2, der angiver de tilsvarende tal, men kun for Hovedstadsområdet. Tendenserne på de to figurer er i store træk de samme. Erhvervsfaglige uddannelser (H30) har en kraftigere tilbagegang i Hovedstadsområdet sammenlignet med Danmark som helhed, mens Hovedstadsområdet har en svagt stærkere fremgang i de videregående uddannelser sammenlignet med Danmark i samme periode.

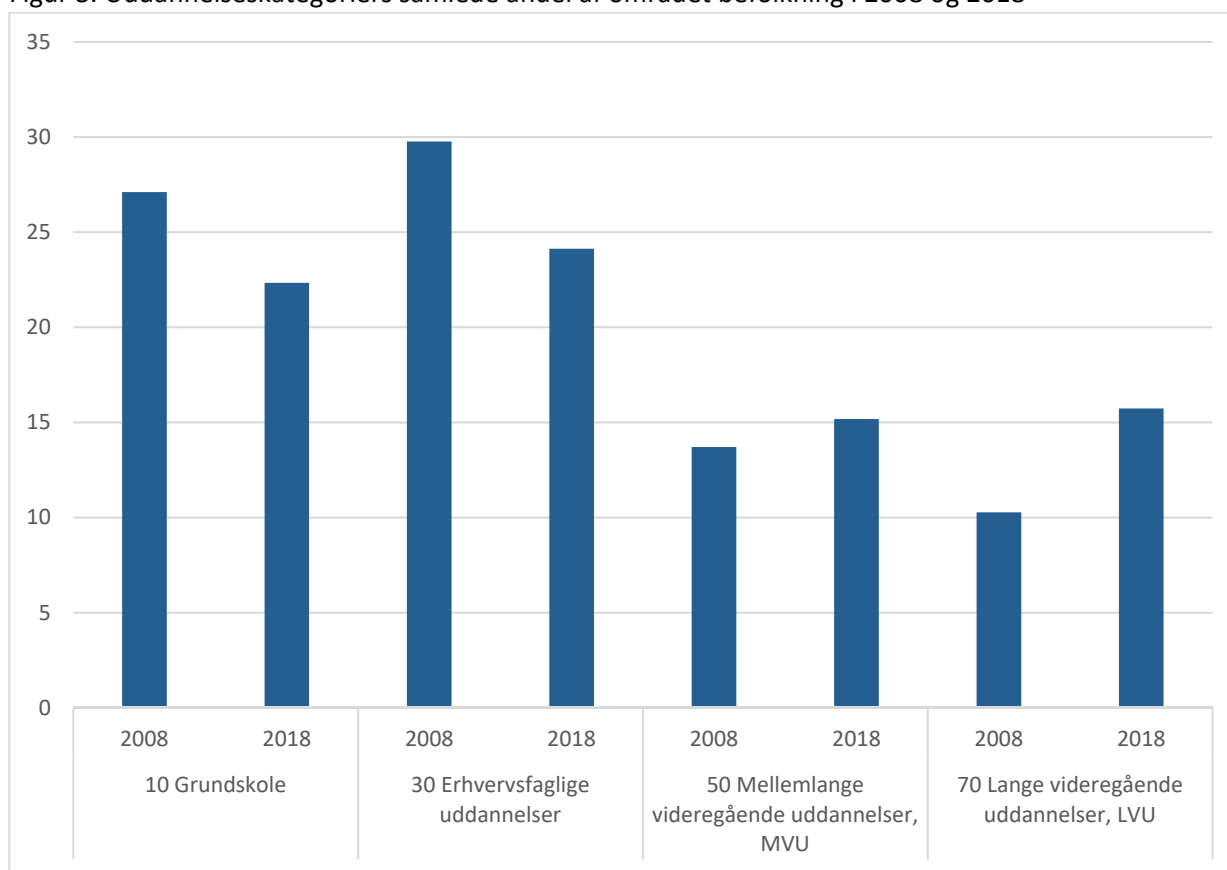
Figur 2. Hovedstadsområdetets befolkningens højeste fuldførte uddannelse (15-69 år), 2008 = Indeks 100

Den trend, som figur 2 gengiver, passer til de forventninger, som vi har til det videns-baserede samfund, nemlig at befolkningen og særligt den i byerne bosiddende befolkning bliver bedre og ofte også mere teoretisk uddannede. Samtidig peger figur 2 også på, at udviklingen i personer med en erhvervsuddannelse er faldende, hvilket går imod det politiske ønske om og fremtidige behov for, at flere uddanner inden for erhvervsuddannelserne, men som flugter den retning den videns-baserede økonomi tager i storbyerne – et af storbyregionens mange dilemmaer.

Figur 3 viser andelen af personer mellem 15 og 69 inden for fire udvalgte uddannelseskategorier samlet for Hovedstadsområdet. Ligesom i figur 2 viser figur 3, at andelen af personer med grundskole og med erhvervsuddannelse er faldende i perioden 2008 til 2018, men også at de to grupper udgør en større andel af befolkningen end eksempelvis personer med mellemlang og personer med lang videregående uddannelse. Således viser figur 3, at på trods af et fald udgør gruppen af personer med grundskole som højst fuldførte uddannelse over 22% af befolkningen og personer med erhvervsfaglig uddannelse over 24% af befolkningen, hvilket demonstrerer, at de to grupper stadig udgør en betragtelig del af den 15-69 årige i Hovedstadsområdet på trods af, at de begge er reduceret med knap 5 procentpoint i den tiårsperiode, data dækker. Samtidig viser figur 3, at på trods af, at vi har tendens til at fokusere på vigtigheden af højtuddannet arbejdskraft, udgør de mellemlange og lange videregående uddannede kun hver 15%, selvom specielt andelen af personer med lang videregående uddannelse er steget over 5% i perioden. Sammenfattet betyder det, at uddannelsesniveaet er stigende i Hovedstadsområdet, at andelen af personer med grunduddannelse og erhvervsfaglige uddannelser reduceres, men stadig udgør op mod halvdelen af Hovedstadsområdets befolkning. Det understreger bevægelsen mod en økonomi baseret på vidensinput snarere end fysisk arbejde, men understreger samtidig, at der er et behov for at inkludere andre grupper, da disse stadig udgør en betragtelig del af befolkningen.

Figur 3. Uddannelseskategoriens samlede andel af området befolkning i 2008 og 2018

Skaleres data ned, er der mulighed for at se på de uddannelsesmæssige forskelle mellem planlægningsområderne på to-ciffer niveau. Her fremkommer en tydelig geografisk forskel i ændringerne. Individuer med grundskole som højest færdiggjorte uddannelsesniveau udgør mellem 24 og 26 procent i alle områder på nær i N10, Indre storbyområde, hvor andelen er 6-8 procent point lavere. Det vidner om en klar geografisk differentiering mellem de centrale dele af Hovedstadsområdet og de øvrige dele mht. den laveste uddannelsesgruppe.

I forhold til udvikling over tid har der været en tilbagegang i alle områder i forhold til personer med grunduddannelse, men reduktionen har været mest tydelig i det indre storbyområde, hvor tilbagegangen har været over 2 procentpoint større end i N11, det ydre storbyområde og 0,8 procent point mere end i N13, det øvrige storbyområde.

Tabel 1. Personer med grundskole som højeste færdiggjorte uddannelse og geografi 2018-2018

	10 Grundskole			
	2008	2018	% i 2018	2008-2018
N10 Indre storbyområde (håndfladen)	144203	129330	18,7	-10,3
N11 Ydre storbyområde, byområde	144680	132860	25,6	-8,2
N12 Ydre storbyområde, landområde	572	569	26,6	-0,5
N13 Det øvrige hovedstadsområde	56358	50978	26,5	-9,5
N14 Grønne kiler	1469	1424	24,7	-3,1
Total	347282	315161	22,3	-9,2

Fokuseres der på personer med erhvervsfaglig uddannelse så billedet i store træk det samme som for personer med grundskole som højst færdiggjorte uddannelse. Det er de meste centrale områder, der den laveste andel og som har oplevet har oplevet den største tilbagegang i andelen af personer med erhvervsfaglig uddannelse.

Tabel 2. Personer med erhvervsfaglig uddannelses som højeste færdiggjorte uddannelse og geografi 2018-2018

	30 Erhvervsfaglige uddannelser			
	2008	2018	% i 2018	2008-2015
N10 Indre storbyområde (håndfladen)	139542	124106	17,9	-11,1
N11 Ydre storbyområde, byområde	163690	144233	27,8	-11,9
N12 Ydre storbyområde, landområde	729	723	33,8	-0,8
N13 Det øvrige hovedstadsområde	75761	69756	36,2	-7,9
N14 Grønne kiler	1693	1632	28,4	-3,6
Total	381415	340450	24,1	-10,7

Spredningen mellem planlægningsområderne er dog større, hvor der specielt kan ses en forskel mellem N10, Indre storbyområde, og N13, det øvrige hovedstadsområde, på 18,3 procentpoint svarende til mere en dobbelt så stor andel af individer med erhvervsrettet uddannelse i N13 sammenlignet med N10.

Selv om der er tale om marginale forskelle i ændringer over tid, viser tabel 2, at tilbagegangen i personer med erhvervsfaglig uddannelse er højere i N11, Ydre storbyområde sammenlignet med N10 Indre storbyområde (0,8 procentpoint).

Det generelle billede af de to uddannelsesgrupper er, at personer med grunduddannelse og erhvervsfaglig uddannelse bliver færre i hele planlægningsområdet, men at reduktionen er mest udtalt i de centrale dele af storbyområdet, hvor andelen i forvejen er relativt lave.

Rettes blikket mod mellemlange og lange videregående uddannelser er billedet i store træk det modsatte og endog mere udtalt. De mellemlange videregående uddannelser er meget jævnt fordelt i hele området. De udgør mellem 15,3 (N10) og 14,6 (N12) og den gennemsnitlige udvikling i området er en fremgang på 22%. De 22% dækker dog over relativt store forskelle områderne imellem. Eksempelvis har N13, Indre storbyområde, oplevet en vækst på 35,6% i perioden 2008-2018 mens N13, det øvrige hovedstadsområde kun har oplevet en vækst på 7,2% i perioden. Det betyder at N10 andelsmæssigt har indhentet eksempelvis N13 over perioden.

Tabel 3. Personer med mellemlange videregående uddannelser som højeste færdiggjorte uddannelse og geografi 2018-2018

	50 Mellemlange videregående uddannelser, MVU			
	2008	2018	% i 2018	2008-2015
N10 Indre storbyområde (håndfladen)	78100	105914	15,3	35,6
N11 Ydre storbyområde, byområde	69856	78655	15,1	12,6
N12 Ydre storbyområde, landområde	263	313	14,6	19,0
N13 Det øvrige hovedstadsområde	26537	28447	14,8	7,2
N14 Grønne kiler	812	870	15,1	7,1
Total	175568	214199	15,2	22,0

Rettes fokus mod personer med lang videregående uddannelse opnås det samme billede. Af tabel 4 fremgår det, at N10 har en højere andel af personer med lang videregående uddannelse, knap 10 procentpoint højere end N14 og 18,3 procent point højere end N13. Det demonstrerer en stærk koncentration af personer med lang videregående uddannelse i N10, svarende til 64,5% af områdets samlede mængde. Sammenlignes der med 2008, var N10s andel kun 58,1%, hvorfor der over perioden er sket en koncentration af personer med lang videregående uddannelse og hvor andelen primært er vokset på bekostning af N11, Ydre storbyområde, der i samme periode har oplevet en tilbagegang fra at repræsentere 33,4% af alle områdets personer med lang videregående uddannelse til i 2018 at udgøre 28,7 %.

Ændringerne over tid er størst i N10 og bevidner den relative koncentration, der sker i området. Samtidig er det værd at bemærke, at alle områder har oplevet to cifret vækst i individer med lang videregående uddannelse i perioden, og selv om N11 har oplevet en relativ tilbagegang sammenlignet med N10, har området genereret en vækst på 45,0 % af personer med lang videregående uddannelser i perioden 2008-2018.

Tabel 4. Personer med lang videregående uddannelse som højeste færdiggjorte uddannelse og geografi 2018-2018

	70 Lange videregående uddannelser, LVU			
	2008	2018	% i 2018	2008-2015
N10 Indre storbyområde (håndfladen)	76527	143188	26,1	87,1
N11 Ydre storbyområde, byområde	43997	63792	14,0	45,0
N12 Ydre storbyområde, landområde	118	188	9,6	59,3
N13 Det øvrige hovedstadsområde	10420	13997	7,8	34,3
N14 Grønne kiler	581	803	16,2	38,2
Total	131643	221968	18,7	68,6

Samlet set danner der sig et tydeligt billede af, at regionen i den omtalte periode har oplevet en tydelig fremgang i uddannelsesniveaet. Grundskole og erhvervsfaglige uddannelser er i tilbagegang, mens de teoretiske uddannelser som eksempelvis mellemlange og lange videregående uddannelser er i betydelig fremgang. Brydes data ned og studeres på et finere geografisk niveau, som f.eks. to-ciffer niveau for planlægningsområder bliver det tydeligt, at der er en koncentration mod de mest centrale områder, og at specielt det indre storbyområde forstærker sin position som det område med langt den højeste andel af folk med lange videregående uddannelser. Det bekræfter således de teoretiske og empiriske resultater fra studier rundt om i den vestlige verden af de tætbebyggede byområder i disse år oplever en betragtelig vækst i personer, der arbejder i den vidensbaserede del af arbejdsmarkedet og at disse har en tendens til at lokalisere sig i de mest centrale dele af byerne.

Uddannelse og stationsnærhed

Ses på indre storbyområdet (N10) og på hvordan befolkningens uddannelsesstruktur ser ud omkring de stationsnære områder, er billedet lidt anderledes. Tabel 5 viser den andelsmæssige fordeling mellem forskellige uddannelsesniveauer i N10 indre storby og tabel 6 viser den samme fordeling, men hvor stationsnærhed (0-600 meter) er den geografiske afgrænsning, dog stadig inden for N10.

Fordelingen i de stationsnære områder svarer i store træk til de fordelingen i N10 generelt. Der er dog tre interessante forskelle. Mens andelen af personer med grundskole er 18,7% i N10 udgøre de kun 15,4% i de

stationsnære områder. Personer med en erhvervsfaglig uddannelse udgør 17,9% i N10 men kun 14,9% i de stationsnære områder og endelig udgør personer med lang videregående uddannelse 20,7% i N10 mens de udgør 23,6% i de stationsnære områder.

Tabel 5. fordeling af uddannelsesniveauer for N10 indre storby

	Andel 2018
10 Grundskole	18,7
20 Gymnasiale uddannelser	15,1
30 Erhvervsfaglige uddannelser	17,9
40 Korte videregående uddannelser, KVV	4,8
50 Mellemlange videregående uddannelser, MVU	15,3
60 Bacheloruddannelser, BACH	5,6
70 Lange videregående uddannelser, LVU	20,7
80 Ph.d. og forskeruddannelser	1,7

Således peger tallene i retning af, at der er en koncentration af specielt de lange videregående uddannelser i de stationsnære områder på bekostning af specielt personer med grundskole og personer med erhvervsfaglig uddannelse. Dette bekræftes af de procentuelle ændringer i periode 2008-2018, hvor specielt lange videregående uddannelser og ph.d. har været stærkt stigende, mens grundskole og erhvervsfaglig uddannelse har være de eneste to grupper i tilbagegang.

Tabel 6. Uddannelsesniveauer 2008-2018 i de stationsnære områder* i det indre storbyområde (N10)

	2008	2018	% i 2018	2008-2018
10 Grundskole	25615	22348	15,4	-12,8
20 Gymnasiale uddannelser	21738	24153	16,7	11,1
30 Erhvervsfaglige uddannelser	25380	21681	14,9	-14,6
40 Korte videregående uddannelser, KVV	5060	7164	4,9	41,6
50 Mellemlange videregående uddannelser, MVU	16295	22529	15,5	38,3
60 Bacheloruddannelser, BACH	7322	10117	7,0	38,2
70 Lange videregående uddannelser, LVU	18146	34251	23,6	88,8
80 Ph.d. og forskeruddannelser	1019	2787	1,9	173,5

* stationsnære områder er 0-600 meter fra knudepunktstationer i det indre storbyområde.

Således peger tallene i retning af, at der er en koncentration af specielt de lange videregående uddannelser i de stationsnære områder på bekostning af specielt personer med grundskole og personer med erhvervsfaglig uddannelse. Dette bekræftes af de procentuelle ændringer i periode 2008-2018, hvor specielt lange videregående uddannelser og ph.d. har været stærkt stigende, mens grundskole og erhvervsfaglig uddannelse har være de eneste to grupper i tilbagegang.

Dette mønster skyldes sandsynligvis, at boligpriserne i de stationsnære områder er stigende og derfor primært bliver mulig for grupper med højere indkomster, hvilket også er personer med længere uddannelsesforløb bag sig. Samtidig bliver meget af det nyere boligbyggeri i det indre storbyområde bygget til netop højindkomstgrupper og en betydelig del af dette bliver bygget i de stationære områder i forlængelse af eksempelvis Københavns Metro.

Ideer til fremtidige undersøgelser

Sammenhængen mellem befolkningens uddannelsesniveau og de erhvervsmæssige udviklingsmuligheder er stor. Arbejdskraftens kompetencer er vigtige for at få en forståelse af hvordan områdets virksomheder har udviklet sig og hvilke udviklings muligheder og retninger der er. Derfor er nedenstående spørgsmål tænkt som potentielle temaer der kan diskuteres i kommende studier af arbejdskraften og uddannelsesniveaet i Hovedstadsområdet.

- A) Vidensintensive erhvervsserviceerhverv er centrale erhverv i Hovedstadsområdet med nye krav til mobilitet og by. Hvad betyder det for fremtidens by mht. mobilitet og tilgængelighed?
- B) I hvilken grad er forståelsen af en central placering den samme for forskellige brancher og forskellige typer af virksomheder? Er der en bestemt type arbejdsdeling? Hvad skal der planlægningsmæssigt til for at ændre dette?
- C) Arbejdskraftens kompetencer er centrale for erhvervsudviklingen og jobskabelsen i Hovedstadsområdet – har krisen ændret på dette? Hvilke kompetencer vil i fremtiden være afgørende og hvordan kan det regionale arbejdsmarked understøtte udviklingen?
- D) Humankapital er afgørende for fremtidig udvikling, men hvilke typer af humankapital er drivkræften? Og i hvilke erhverv? Hvilken bolig-arbejdsstedsdynamik er til stede for den kreative klasse?

Referencer

Andersen, H. T., & Winther, L. (2010). Crisis in the Resurgent City? The Rise of Copenhagen. *International Journal of Urban and Regional Research*, 34(3), 693-700. DOI: 10.1111/j.1468-2427.2010.00984.x

Bothe, K., Hansen, H.K., & Winther, L. (2018) Public Transport Investments, Spatial Restructuring and Uneven Intra-Urban Employment Growth: The Case of the Copenhagen Metro. Working paper, Institut for geovidenskab og naturforvaltning.

Hansen, H. K., & Winther, L. (2014). Regional development and the impact of the public sector in Denmark: employment growth and human capital. *Geografisk Tidsskrift/Danisk Journal of Geography*, 114(2), 156-168. DOI: 10.1080/00167223.2014.952750

Hansen, H. K., & Winther, L. (2012). *The urban turn: cities, talent and knowledge in Denmark*. Aarhus Universitetsforlag.

Hansen, H. K., & Winther, L. (2010). The spatial division of talent in city regions: location dynamics of business services in Copenhagen. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 101(1), 55-72. DOI: 10.1111/j.1467-9663.2009.00517.x

Hansen, T., & Winther, L. (2014). Competitive low-tech manufacturing and challenges for regional policy in the European context: lessons from the Danish experience. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 7(3), 449-470. DOI: 10.1093/cjres/rsu015